

Isang Komprehensibong Pag-aaral sa Pagtalikod sa Pananampalataya sa Bibliya

Ang konsepto ng pagtalikod, o apostasiya, ay isang sentral na tema sa Banal na Kasulatan, na naglalarawan sa kilos ng pagtalikod sa pananampalataya sa Diyos sa pamamagitan ng sinasadyang pagtanggap, unti-unting pagpapabaya, o espirituwal na pagbabalik sa dati. Ang pag-aaral na ito ay nagbibigay ng masusing paggalugad sa apostasiya, pagsasama-sama ng mga orihinal na termino sa wika, mga halimbawa sa Bibliya, mga katangian, mga bunga, at pag-asa para sa pagpapanumbalik. Kabilang dito ang mga pananaw mula sa 1 Corinto 5, Mateo 15–16, Judas, ang “pitong espiritu na pumapasok sa isang tao,” mga talinghaga ng kaharian, ang kawikaan tungkol sa aso na bumabalik sa kanyang suka, mga mapagkunwari, mga bulaang guro, mga anticristo, at mga karagdagang sipi. Isang seksyon ang nagpapaiba sa Espiritu ng Katotohanan (Banal na Espiritu) mula sa espiritu ng kamalian (mga impluwensya ng demonyo), na nagpapakita ng kanilang papel sa pagpigil o pagtataguyod ng apostasiya, kabilang ang partikular na banta na dulot ng mga anticristo. Binibigyang-diin ng pag-aaral na ang pagiging nasa simbahan ay hindi ginagarantiyahan ang kaligtasan mula sa pagtalikod, na binibigyang-diin na ang pagiging miyembro o pakikilahok lamang sa komunidad ng pananampalataya ay hindi nagsisiguro ng pagtitiyaga. Ang debate sa teolohiya sa walang hanggang seguridad ay nakabalangkas bilang “tamang turo at wastong pagsunod sa mga turo ni Hesus,” na ang kaugnayan nito sa apostasiya ay sinuri at pinupuna gamit lamang ang mga teksto sa Bibliya, tinitiyak ang katumpakan sa kanilang konteksto at hindi isinasama ang mga panlabas na opinyon. Ang lahat ng mga talata ay beripikado para sa katumpakan sa loob ng konteksto ng kanilang Bibliya gamit ang English Standard Version (ESV).

1. Kahulugan at mga Termino sa Orihinal na Wika

Ang apostasiya ay tumutukoy sa sinasadya o unti-unting pagtalikod sa pananampalataya sa Diyos, na sumasaklaw sa aktibong paghihimagsik at pasibong pag-anod. Nililina ng mga orihinal na wika ng Banal na Kasulatan ang kahulugan nito:

- Hebreo (Lumang Tipan):

- מְשֻׁבָּה (meshuvah): Nagmula sa שׁוּב (shuv), na nangangahulugang “tumawid,” isinasalin ito bilang “pagtalikod sa pananampalataya” o “paghihimagsik,” Sa Jeremias 3:6-10, inilalarawan nito ang kawalang-katapatan ng Israel: “Nakita mo ba ang kaniyang ginawa, ang taksil na Israel, kung paanong siya’y umahon sa bawat mataas na burol at sa ilalim ng bawat luntiang punong kahoy, at doon nagpatutot? ... Gayon ma’y ang kaniyang taksil na kapatid na Juda ay hindi bumalik sa akin nang buong puso, kundi sa pagkukunwari, sabi ng Panginoon” (Jeremias 3:6, 10, ESV). Ipinapakita ng konteksto ang Israel at Juda na tumatalikod sa Diyos tungo sa idolatriya, na hindi pinapansin ang Kanyang panawagan na magsisi.

- Griyego (Bagong Tipan):

- ἀποστασία (apostasia): Ang ibig sabihin ay “pagtalikod” o “paghihimagsik,” ito ay makikita sa 2 Tesalonica 2:3: “Huwag kayong padaya kanino man sa anumang paraan. Sapagkat ang araw na iyon ay hindi darating, maliban na kung dumating muna ang paghihimagsik, at mahayag ang taong tampalasan” (ESV). Ang konteksto ay isang apostasiya sa huling panahon kung saan marami ang tumatanggi sa katotohanan.
- ἀφίστημι (aphistēmi): Nangangahulugang “umalis, umalis, o tumalikod,” na ginamit sa Lucas 8:13: “At ang mga nasa bato... pagkarinig nila ng salita, ay tinatanggap ito nang may kagalakan. Ngunit

ang mga ito ay walang ugat; sila’y sandaling nagsisisampalataya, at sa panahon ng pagsubok ay tumalikod” (ESV); 1 Timoteo 4:1: “Ang ilan ay tatalikod sa pananampalataya, sa pamamagitan ng pagsunod sa mga mapanlinlang na espiritu at mga aral ng mga demonyo” (ESV); at Hebreo 3:12: “Mag-ingat kayo, mga kapatid, baka sakaling magkaroon sa sinuman sa inyo ng isang pusong masama at hindi mananampalataya, na magtutulak sa inyo na tumalikod sa buhay na Diyos” (ESV).

Ang mga terminong ito, sa konteksto ng Bibliya, ay tumutukoy sa apostasiya bilang pagtalikod sa Diyos, maging sa pamamagitan ng paghihimagsik o kapabayaan.

2. Mga Halimbawa ng Apostasiya sa Bibliya

Ang Banal na Kasulatan ay nagbibigay ng mga halimbawa ng apostasiya, na naglalarawan ng mga sanhi at bunga nito:

Mga Halimbawa ng Lumang Tipan

- Ang Pagsamba sa Diyos-diyosan ng Israel: Inilalarawan sa Jeremias 3:6-10 ang kawalang-katapatan ng Israel sa pagsamba sa mga diyos-diyosan, sa kabila ng tipan ng Diyos: “Hindi siya bumalik. At nakita ito ng taksil niyang kapatid na Juda” (Jeremias 3:7, ESV). Ipinapakita ng konteksto ang isang huwaran ng sama-samang pagtalikod sa pananampalataya, na binabalewala ang panawagan ng Diyos na magsisi.
- Haring Saul: Sa 1 Samuel 15:10-23, sinuway ni Saul ang utos ng Diyos na lipulin ang mga Amalekita: “Sapagkat iyong itinakwil ang salita ng Panginoon, itinakwil ka rin niya sa pagiging hari” (1 Samuel 15:23, ESV). Ang kanyang kapalaluan at pagsuway ay nagpapakita ng indibidwal na pagtalikod sa pananampalataya.
- Samson: Sa Mga Hukom 13–16, si Samson, isang Nazareo na nakaalay sa Diyos, ay nakipagkompromiso kay Delila, na lumabag sa kanyang panata: “Iniwan siya ng Panginoon” (Mga Hukom 16:20, ESV). Ang kanyang pagkabigo ay humantong sa kanyang pagbagsak.
- Solomon: Isinalaysay sa 1 Hari 11:1-13 ang pagbaling ni Solomon sa idolatriya, na naimpluwensyahan ng mga asawang dayuhan: “Ang kaniyang puso ay hindi lubos na tapat sa Panginoon niyang Diyos” (1 Hari 11:4). Ito ay humantong sa paghatol ng Diyos, na naghati sa kaharian.

Mga Halimbawa ng Bagong Tipan

- Judas Iscariote: Sa Mateo 26:14-16; 27:3-5, ipinagkanulo ni Judas si Hesus kapalit ng pera: “Ano ang ibibigay ninyo sa akin kung ibigay ko siya sa inyo?” (Mateo 26:15, ESV). Ang kaniyang kasakiman at pagtanggì kay Hesus ang siyang tanda ng kaniyang pagtalikod sa pananampalataya.
- Demas: Sinasabi sa 2 Timoteo 4:10, “Iniwan ako ni Demas, na umiibig sa sanglibutang ito” (ESV). Ang kaniyang pagmamahal sa sanglibutan ay humantong sa pagtalikod sa pananampalataya.
- Mga Disipulo sa Juan 6:66: Pagkatapos ng turo ni Hesus tungkol sa pagkain ng Kanyang laman, “marami sa Kanyang mga alagad ang tumalikod at hindi na sumama sa kanya” (Juan 6:66, ESV), na nagpapakita ng pagtanggì sa mahihirap na katotohanan.
- Mga Babala sa Hebreo: Nagbabala ang Hebreo 6:4-6, “Sa kaso ng mga minsang naliwanagan...at saka tumalikod, ay imposibleng baguhin silang muli sa pagsisisi, yamang muli nilang ipinapako sa krus ang Anak ng Diyos” (ESV). Dagdag pa ng Hebreo 10:26-31, “Kung ating sinasadyang magkasala pagkatapos nating matanggap ang kaalaman sa katotohanan, wala nang natitirang hain para sa mga kasalanan, kundi isang kakila-kilabot na paghihintay sa paghuhukom” (ESV).

Ang mga halimbawang ito ay nagpapakita ng apostasiya na nagmumula sa idolatriya, kapalaluan, kasakiman, makamundong mga pagnanasa, o pagtanggì sa katotohanan.

3. Mga Katangian at Sanhi ng mga Tumatalikod

Tinutukoy ng Kasulatan ang mga katangian at sanhi ng mga taong naliligaw ng landas:

Mga Katangian

- Mababaw na Pananampalataya: Inilalarawan sa Lucas 8:13 ang mga “tumatanggap [ng salita] nang may kagalakan. Ngunit ang mga ito ay walang ugat; sila’y sandaling nagsisisampalataya, at sa panahon ng pagsubok ay humihiwalay” (ESV).
- Pagkukunwari: Inihahalintulad sa Mateo 23:27-28 ang mga mapagkunwari sa “mga libingang pinaputi... sa labas ay may anyong magaganda, ngunit sa loob ay puno ng mga buto ng mga patay at ng lahat ng karumihan” (ESV).
- Espirituwal na Pagpapabaya: Nagbabala ang Hebreo 2:1, “Dapat nating bigyang-pansin ang mga bagay na ating narinig, upang tayo’y hindi maligaw mula roon” (ESV).
- Kawalan ng Pagtitiyaga: Hinuhulaan sa Mateo 24:10-12, “Marami ang matitisod... dahil sa paglago ng kasamaan, ang pag-ibig ng marami ay lalamig” (ESV).
- Pagtanggap kay Cristo: Inilalarawan sa Judas 1:4 ang “mga taong masasama, na binabago ang biyaya ng ating Dios sa kahalayan, at itinatangi ang ating iisang Panginoon at Panginoon, si Jesucristo” (ESV).

Mga Pag-uugali

- Kasalanang Hindi Nagsisisi: Itinagubilin sa 1 Corinto 5:11, “Huwag kayong makihalubilo sa sinumang tinatawag na kapatid kung siya ay nagkasala ng imoralidad o kasakiman, o sumasamba sa diyus-diyosan, o mapanirang-puri, o lasenggo, o manloloko” (ESV). Inihalintulad ni Pablo ang kasalanan sa “lebadura”: “Ang kaunting lebadura ay nagpapakumbe sa buong masa” (1 Corinto 5:6, ESV), at hinimok, “Alisin ninyo ang masamang tao sa gitna ninyo” (1 Corinto 5:13, ESV).
- Pagkukunwari at Maling Turo: Sinasabi sa Mateo 15:8, “Iginagalang ako ng bayang ito sa pamamagitan ng kanilang mga labi, ngunit ang kanilang puso ay malayo sa akin” (ESV). Nagbabala ang 2 Pedro 2:1-3 tungkol sa “mga bulaang guro... na lihim na magdadala ng mga mapaminsalang erehiya... at sa kanilang kasakiman ay sasamantalain nila kayo sa pamamagitan ng mga salitang walang kabuluhan” (ESV).

Mga Sanhi

- Mga Maling Turo: Nagbabala ang 1 Timoteo 4:1-3, “Ang ilan ay tatalikod sa pananampalataya at makikinig sa mga mapanlinlang na espiritu at mga turo ng mga demonyo” (ESV).
- Mga Pagnanasa ng Mundo: Nagbabala ang 1 Juan 2:15-17, “Huwag ninyong ibigin ang sanlibutan, o ang mga bagay na nasa sanlibutan” (ESV).
- Pag-uusig at Pagdurusa: Nagbabala ang Hebreo 3:12 tungkol sa “isang pusong masama at walang pananampalataya, na siyang nagtutulak sa inyo upang humiwalay sa Diyos na buhay” (ESV).
- Kawalang-pakialam at Kapabaya: Inilalarawan sa 2 Timoteo 3:1-5 ang mga taong “may anyo ng kabanalan, ngunit tinatanggi ang kapangyarihan nito” (ESV).
- Pagsasaayos ng Kultura: Hinihimok ng Roma 12:2, “Huwag kayong magsiayon sa sanglibutang ito” (ESV).

4. Pagkilala sa Espiritu ng Katotohanan mula sa Espiritu ng Kamalian

Upang maiwasan ang apostasiya, ang Kasulatan ay nagbibigay ng pamantayan para sa pagkakaiba ng Espiritu ng Katotohanan (Banal na Espiritu) mula sa espiritu ng kamalian (mga impluwensya ng demonyo), dahil ang mga espirituwal na puwersang ito ay nakakaimpluwensya kung ang isang tao ay mananatiling tapat o maliligaw. Ang pagkakaibang ito, na nakaugat sa mga teksto sa Bibliya at orihinal na Griyego, ay nilililaw ang papel ng bawat isa kaugnay ng paniniwala kay Cristo at pagtitiyaga.

Batayan sa Bibliya

- 1 Juan 4:1-6: “Mga minamahal, huwag kayong maniwala sa bawat espiritu, kundi subukin ninyo ang mga espiritu, kung sila’y sa Diyos; sapagka’t maraming bulaang propeta ang nagsilabas sa sanlibutan. Dito ninyo nakikilala ang Espiritu ng Diyos: ang bawat espiritong nagpapahayag na si Jesu-Cristo ay naparito sa laman ay sa Diyos; at ang bawat espiritong hindi nagpapahayag na si Jesus ay hindi sa Diyos. Ito ang espiritu ng anticristo... Sila’y sa sanlibutan... Tayo’y sa Diyos. Ang sinumang nakakakilala sa Diyos ay nakikinig sa atin;

ang sinumang hindi sa Diyos ay hindi nakikinig sa atin. Sa ganito natin nakikilala ang Espiritu ng katotohanan at ang espiritu ng kamalian” (ESV).

- Santiago 2:19: “Naniniwala ka na ang Diyos ay iisa; mabuti ang iyong ginagawa: maging ang mga demonyo ay naniniwala—at nanginginig!” (ESV).
- 1 Corinto 12:3: “Walang sinumang nagsasalita sa pamamagitan ng Espiritu ng Diyos ang nagsasabi, ‘Si Jesus ay isinumpa!’ at walang sinuman ang makapagsasabi, ‘Si Jesus ay Panginoon’ maliban sa pamamagitan ng Banal na Espiritu” (ESV).
- Juan 16:13-14: “Pagdating ng Espiritu ng katotohanan, papatnubayan niya kayo sa buong katotohanan... Luluwalhatiin niya ako, sapagkat tatanggapin niya ang sa akin at ipahahayag ito sa inyo” (ESV).
- Marcos 1:23-24: “Isang lalaking sinasapian ng karumal-dumal na espiritu... ay sumigaw, ‘Ano ang pakialam mo sa amin, Jesus na taga-Nazaret? ... Nakikilala ko kung sino ka—ang Banal ng Diyos’” (ESV). Toma· 2 Corinto 11:3-4: “Kung paanong dinaya ng ahas si Eva sa pamamagitan ng kaniyang katusuhan, ang inyong mga pag-iisip ay maaaring mailigaw mula sa tapat at dalisay na pagtatalaga kay Cristo. Sapagkat kung may dumating at mangaral ng ibang Jesus kaysa sa aming ipinangaral, o kung kayo’y tumanggap ng ibang espiritu kaysa sa inyong tinanggap...” (ESV).

Mga Pananaw sa Orihinal na Wika

- Espiritu (πνεῦμα, pneuma): Ginagamit para sa parehong Banal na Espiritu at mga espiritu ng demonyo (hal., “karumal-dumal na espiritu,” πνεῦμα ἀκάθαρτον, pneuma akatharton, Marcos 1:23). Ang konteksto ang nagtatakda kung ito ay tumutukoy sa Banal na Espiritu o sa impluwensya ng demonyo.
- Espiritu ng Katotohanan (πνεῦμα τῆς ἀληθείας, pneuma tēs alētheias): Sa Juan 16:13 at 1 Juan 4:6, inilalarawan nito ang Banal na Espiritu, na humahantong sa katotohanan (alētheia), na umaayon sa apostolikong pagtuturo.
- Spirit of Error (πνεῦμα τῆς πλάνης, pneuma tēs planēs): Sa 1 Juan 4:6, ang planē ay nangangahulugang “panlililang” o “paglalakbay,” na nagpapahiwatig ng mga impluwensya ng demonyo na humahantong sa kasinungalingan.
- Nagtatapat (ὁμολογεῖ, homologeī): Mula sa homologeō, ibig sabihin ay sumang-ayon o kinikilala sa publiko (1 Juan 4:2). Ito ay nagpapahiwatig ng isang taos-pusong pag-amin ng pagkakatawang-tao ni Jesus (en sarki elēlythota, “dumating sa laman”).
- Maniwala (πιστεύεις, pisteueis): Sa Santiago 2:19, mula sa pisteuō, ay nagsasaad ng intelektwal na pagsang-ayon, dahil kinikilala ng mga demonyo ang Diyos ngunit kulang sa nakapagliligtas na pananampalataya.
- Panginoon (κύριος, kyrios): Sa 1 Corinto 12:3, ang pagpapahayag kay Hesus bilang kyrios ay nagpapahiwatig ng pagpapasakop sa Kanyang banal na awtoridad, na pinagana ng Banal na Espiritu.
- Panginginig (φρίσσουν, phrissousin): Sa Santiago 2:19, nanginginig ang mga demonyo sa takot, hindi sa pagsamba, na taliwas sa gawain ng Banal na Espiritu na nagbibigay-inspirasyon sa pagsunod.

Mga Pamantayan para sa Pagkakaiba

1. Pagtatapat kay Hesukristo:

- Espiritu ng Katotohanan: Ang Banal na Espiritu ang nagbibigay-daan sa isang tunay na pagpapahayag na si Hesus ay Panginoon (kyrios, 1 Corinto 12:3) at naparito sa laman (en sarki elēlythota, 1 Juan 4:2). Ang pagpapahayag na ito ay sumasalamin sa nakapagliligtas na pananampalataya at pagpapasakop, na pumipigil sa apostasiya sa pamamagitan ng pag-angkla sa mga mananampalataya kay Cristo (Juan 15:4-5).
- Espiritu ng Pagkakamali: Kinikilala ng mga demonyo ang pagkakakilanlan ni Hesus (hal., “Banal ng Diyos,” Marcos 1:24) ngunit hindi nila Siya kinikilala bilang Panginoon. Ang kanilang “paniniwala” (pisteuō, Santiago 2:19) ay intelektuwal, na minarkahan ng takot (phrissousin), hindi pananampalataya, na humahantong sa paghihimagsik at apostasiya (1 Timoteo 4:1).

2. Pag-ayon sa Katotohanang Apostoliko:

- Espiritu ng Katotohanan: Ginagabayan ang mga mananampalataya tungo sa katotohanan (alētheia), na nagpapatibay sa mga turo ng mga apostol (1 Juan 4:6; Juan 16:13). Pinapalakas nito ang pagtitiyaga, nilalaban ang mga maling turo na humahantong sa apostasiya (2 Tesalonica 2:3).
- Espiritu ng Mali: Nagtataguyod ng “mga mapanlinlang na espiritu at mga aral ng mga demonyo” (1 Timoteo 4:1) o isang “ibang Hesus” (allos Iēsous, 2 Corinto 11:4), na humahantong sa panlilinlang at pagtalikod.

3. Bunga ng Impluwensya:

- Espiritu ng Katotohanan: Nagbubunga ng espirituwal na bunga (pag-ibig, kagalakan, kapayapaan, Galacia 5:22-23) at mabubuting gawa (Santiago 2:17), na nagpapatibay sa pagtitiyaga sa pananampalataya.
- Espiritu ng Mali: Nag-uudyok ng panlilinlang, takot, at kasalanan, gaya ng nakikita sa mga bulaang guro (2 Pedro 2:1-3) at mga tumalikod sa pananampalataya (Judas 1:4), na humahantong sa mas masamang kalagayan (Lucas 11:26).

4. Tugon sa Awtoridad ng Diyos:

- Espiritu ng Katotohanan: Nagbibigay-kapangyarihan sa pagpapasakop kay Hesus, nagbibigay-daan sa mga mananampalataya na “manatili” sa Kanya (Juan 15:4), na pumipigil sa apostasiya.
- Espiritu ng Pagkakamali: Nagtutulak ng paghihimagsik, habang sinasalungat ng mga demonyo si Hesus (Marcos 1:24) at inaakay ang iba na itakwil Siya (Judas 1:4), na nagreresulta sa apostasiya.

Koneksyon sa Apostasiya

Pinipigilan ng Espiritu ng Katotohanan ang apostasiya sa pamamagitan ng paggabay sa mga mananampalataya na ipahayag si Hesus, umayon sa katotohanan, magbunga ng maka-Diyos na bunga, at magpasakop sa awtoridad ng Diyos, gaya ng makikita sa Juan 15:4-6 at Hebreo 3:14. Sa kabaligtaran, ang espiritu ng kamalian ay nagtataguyod ng apostasiya sa pamamagitan ng pagpapalaganap ng mababaw na pananampalataya (Lucas 8:13), mga maling turo (1 Timoteo 4:1), at paghihimagsik (2 Tesalonica 2:3), gaya ng ipinakita nina Judas (Mateo 26:14-16) at Demas (2 Timoteo 4:10). Ang pagsubok sa mga espiritu (1 Juan 4:1) ay mahalaga upang maiwasan ang panlilinlang at manatiling tapat.

Diskurso tungkol sa mga Antikristo

Nagbabala ang Kasulatan tungkol sa partikular na banta na dulot ng mga anticristo—mga indibidwal na tumatanggi na si Jesu-Cristo ay naparito sa laman, sa gayon ay sumasalungat sa pangunahing katotohanan ng Kanyang pagkakatawang-tao. Gaya ng inilarawan sa 1 Juan 2:18-19 at 4:1-6, ang mga anticristo ay yaong mga dating bahagi ng Kristiyanong komunidad ngunit humiwalay sa pananampalataya, na nagpapakita na hindi sila kailanman tunay na kabilang dito. Ang kanilang pagtanggap sa pagkakatawang-tao ni Jesus ay isang tanda ng espiritu ng anticristo, na lubos na sumasalungat sa Espiritu ng Katotohanan. Binigyang-diin ni Juan, “bawat espiritong hindi ipinapahayag si Jesus ay hindi mula sa Diyos. Ito ang espiritu ng anticristo” (1 Juan 4:3). Ang mga mandaraya na ito ay nagtataguyod ng mga maling turo na nagliligaw sa iba, kaya mahalaga para sa mga mananampalataya na subukin ang mga espiritu at kumapit nang mahigpit sa katotohanan ng mga apostol (2 Juan 1:7: “Sapagkat maraming mandaraya ang lumabas sa sanlibutan, yaong mga hindi ipinapahayag ang pagparito ni Jesu-Cristo sa laman. Ang gayon ay ang mandaraya at ang anticristo,” ESV).

Ang presensya ng mga antikristo sa loob ng simbahan ay nagbibigay-diin sa katotohanan na ang apostasiya ay maaaring mangyari kahit sa mga tila bahagi ng komunidad ng pananampalataya. Gaya ng nakasaad sa 1 Juan 2:19, “Sila’y nangagsilabas sa atin, ngunit hindi sila sa atin; sapagkat kung sila’y sa atin, ay nanatili sana silang kasama natin.” Itinatampok nito na ang pagiging miyembro o pakikilahok lamang ay hindi garantiya ng pagtitiyaga; tanging ang tunay na pananampalataya, na minarkahan ng pagpapahayag kay Hesus bilang Panginoon at pagkakaisa sa Espiritu ng Katotohanan, ang siyang nagsisiguro ng katatagan.

Bukod dito, ang paglitaw ng mga antikristo ay isang tanda ng mga huling araw: “Mga anak, ito na ang huling oras; at gaya ng inyong narinig na darating ang antikristo, gayundin naman, maraming antikristo ang dumating. Kaya nga nalalaman natin na ito na ang huling oras” (1 Juan 2:18). Ang kontekstong eskatolohikal na ito ay hinihimok ang mga mananampalataya na manatiling mapagbantay, na itinatag ang kanilang sarili sa katotohanan at umaasa sa Banal na Espiritu upang makilala at labanan ang panlilinlang. Tiniyak ni Juan, “napagtagumpayan ninyo sila, sapagkat ang

nasa inyo ay mas dakila kaysa sa nasa sanlibutan” (1 Juan 4:4), na binibigyang-diin ang kapangyarihan ng Espiritu na pangalagaan ang mga mananampalataya mula sa apostasiya.

5. Ang pagiging miyembro ng Simbahan ay Hindi Nakakapigil sa Pagtalikod sa Katotohanan

Binibigyang-diin ng Kasulatan na ang pagiging bahagi ng simbahan—sa pamamagitan ng pagiging miyembro, pagdalo, o pakikilahok—ay hindi garantiya ng kaligtasan mula sa apostasiya. Ang pakikisama lamang sa komunidad ng pananampalataya ay hindi garantiya ng pagtitiyaga, dahil ang mga indibidwal ay maaari pa ring mahulog sa maling landas dahil sa hindi pagsisising kasalanan, pagkukunwari, o pagkabigong manatili kay Cristo, na kadalasang naiimpluwensyahan ng diwa ng kamalian. Inilalarawan ito ng mga pangunahing sipi:

- 1 Juan 2:19: “Sila’y nangagsilabas sa atin, nguni’t sila’y hindi sa atin; sapagka’t kung sila’y sa atin, ay nanatili sana silang kasama natin. Nguni’t nangagsilabas sila, upang maging malinaw na silang lahat ay hindi sa atin” (ESV). Sa konteksto, tinutugunan ni Juan ang mga naging bahagi ng iglesia ngunit umalis, na inilalantad ang kanilang pag-alis na nagpapakita na sila’y hindi tunay na kabilang, na nagpapahiwatig na ang pakikilahok sa iglesia ay hindi katumbas ng tunay na pananampalataya na ginagabayan ng Espiritu ng Katotohanan.
- Judas 1:4: “May ilang taong nakapasok nang palihim... mga taong di-makadiyos, na nagpapabago sa biyaya ng ating Diyos sa kahalayan at itinatangi ang ating iisang Panginoon at Panginoong Jesu-Cristo” (ESV). Ang mga tumalikod na ito, na naiimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian, ay nasa loob ng simbahan ngunit tumalikod, na nagpapakita na ang pagiging miyembro ng simbahan ay hindi pumipigil sa pagtalikod sa pananampalataya.
- 1 Corinto 5:1-2: “Nabalitaan nga na may imoralidad sa inyo... At kayo’y mga palalo! Hindi baga narapat na kayo’y magdalamhati?” (ESV). Ang pagkakaroon ng kasalananang hindi pinagsisisihan sa loob ng simbahan sa Corinto, na hindi nasusupil ng komunidad, ay nanganganib na humantong sa iba sa pagtalikod sa pananampalataya, dahil ang espiritu ng kamalian ay nagpapalaganap ng kasalanan (1 Timoteo 4:1).
- Mateo 13:24-30, 36-43 (Talinghaga ng Trigo at mga Damo): Inilalarawan ni Hesus ang trigo (mga tunay na mananampalataya, na pinamumunuan ng Espiritu ng Katotohanan) at mga damo (mga huwad na mananampalataya, na naiimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian) na magkakasamang tumutubo sa kaharian hanggang sa pag-aani, kapag ang mga damo ay hinatulan: “Isusugo ng Anak ng Tao ang kaniyang mga anghel, at kanilang titipunin mula sa kaniyang kaharian ang lahat ng mga sanhi ng pagkakasala at ang lahat ng mga lumalabag sa batas” (Mateo 13:41). Ang mga damo, na nasa loob ng simbahan, ay nalalagas, na nagpapakita na ang pagiging miyembro ay hindi nagsisiguro ng kaligtasan.
- Hebreo 10:25-26: “Huwag nating pabayaang ang ating mga pagtitipon, gaya ng ugali ng ilan, kundi tayo’y mangagpapaalalahanan... Sapagka’t kung tayo’y sadyang magkakasala pagkatapos nating matanggap ang kaalaman sa katotohanan, ay wala nang natitirang hain para sa mga kasalanan” (ESV). Kahit ang mga nagtitipon sa simbahan ay maaaring mahulog sa pamamagitan ng sinasadyang kasalanan kung pababayaang nila ang paghihiyakat at pagtitiyaga, lalo na sa ilalim ng impluwensya ng espiritu ng kamalian.

Ang halimbawa ng mga antikristo ay higit pang naglalarawan sa puntong ito. Gaya ng ipinahihawag ng 1 Juan 2:19, ang mga antikristo ay dating bahagi ng simbahan ngunit umalis, na nagpapakita na hindi sila tunay na kabilang sa pananampalataya. Ang kanilang pag-alis ay nagpapakita na ang pakikilahok lamang sa simbahan ay hindi pumipigil sa apostasiya; sa halip, ang tunay na pagpapahayag kay Cristo at pagtitiyaga sa katotohanan ang nagpapakilala sa mga tunay na mananampalataya. Ang espiritu ng antikristo ay maaaring makalusot sa simbahan, na hahantong sa panlilinlang at pagtalikod kung hindi sasalongin ng Espiritu ng Katotohanan.

6. Ang “Pitong Espiritu na Pumapasok sa Isang Tao”;

Inilalarawan ng turo ni Hesus sa Lucas 11:24-26 at Mateo 12:43-45 ang panganib ng hindi kumpletong pagsisisi:

- “Kapag ang karumal-dumal na espiritu ay lumabas sa isang tao... nadatnan niyang nawalisan at maayos ang bahay. Pagkatapos ay aalis ito at magdadala ng pito pang espiritu na mas masama pa kaysa sa kanya... At ang huling kalagayan ng taong iyon ay lalong masahol kaysa sa una.” (Lucas 11:24-26, ESV)

Sa konteksto (Lucas 11:14-28), sumusunod ito sa turo ni Hesus tungkol sa espirituwal na pakikidigma at katapatan sa Kanya. Nagbabala ito:

- Hindi Ganap na Pagsisipi: Ang paglilinis ng kasalanan nang hindi pinupuno ang buhay ng Espiritu ng Katotohanan ay nag-iwan ng kahinaan sa espiritu ng kamalian at impluwensya ng mga demonyo.
- Lumalalang Kalagayan: Ang pagbabalik sa kasalanan, na dulot ng diwa ng kamalian, ay nagreresulta sa mas masahol na kalagayan, na nagpapalala sa mga bunga ng apostasiya.
- Koneksyon sa Pagtalikod sa Kautusan: Ipinapakita ng talinghagang ito ang panganib ng pagbabalik sa kasalanan pagkatapos matanggap ang katotohanan, na naaayon sa espiritu ng kamalian (1 Juan 4:6).

Ito ay naaayon sa 2 Pedro 2:20-22, na binabanggit ang Kawikaan 26:11: “Kung paano ang aso na bumabalik sa kaniyang suka, gayon ang mangmang na umuulit ng kaniyang kamangmangan” (ESV), na nagbabala na “ang huling kalagayan nila ay naging mas masahol pa kaysa sa una” (2 Pedro 2:20, ESV).

7. Mga Kaalaman mula sa Aklat ni Judas

Nagbabala si Judas tungkol sa mga tumalikod sa pananampalataya na naimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian:

- “May ilang taong hindi napapansing nakapasok... mga taong di-makadiyos, na nagpapalit ng kahalayan sa biyaya ng ating Diyos, at itinatatwa ang ating iisang Panginoon at Panginoon, si Jesu-Cristo.” (Judas 1:4)

Ang kanilang mga katangian ay:

- “Mga natatagong bahura sa inyong mga piging ng pag-ibig... mga ulap na walang tubig... mga punong walang bunga sa huling bahagi ng taglagas, makalawang patay, nabunot; mga mabangis na alon ng dagat... mga bituing gala, na siyang inilaan ng kadiliman magpakailanman.” (Judas 1:12-13, ESV)

Hinihimok ni Judas: “Palakasin ninyo ang inyong mga sarili sa inyong kabanal-banalang pananampalataya... manatili kayo sa pag-ibig ng Diyos” (Judas 1:20-21), at magpakita ng awa sa mga nag-aalangan (Judas 1:22-23), na binibigyang-diin ang pag-asa sa Espiritu ng Katotohanan upang maiwasan ang apostasiya.

8. Mga Kaalaman mula sa 1 Corinto 5 at Mateo 15–16

- 1 Corinto 5: Tinalakay ni Pablo ang sekswal na imoralidad sa loob ng simbahan sa Corinto, at hinihimok ang pag-alis sa mga hindi nagsisising makasalanan: “Alisin ninyo ang masamang tao sa gitna ninyo” (1 Corinto 5:13, ESV). Inilista niya ang mga kasalanang nakakasira: “makiapid, o sakim, o mananamba sa diyus-diyosan, o mapagtungyaw, o lasenggo, o manloloko” (1 Corinto 5:11, ESV). Inihalintulad ni Pablo ang kasalanan sa “lebadura”: “Ang kaunting lebadura ay nagpapakumbe sa buong masa” (1 Corinto 5:6, ESV). Sa konteksto, ang mga kasalanang ito, na naimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian (1 Timoteo 4:1), ay nanganganib na humantong sa komunidad tungo sa apostasiya kung hindi matutugunan, dahil ang mga ito ay kabaligtaran ng panawagan ng Espiritu ng Katotohanan tungo sa kabanalan (Efeso 4:30).
- Mateo 15–16: Tinatalakay ni Hesus ang pagkukunwari at maling katuruan, na naaayon sa diwa ng kamalian at nakakatulong sa apostasiya:
 - Pagkukunwari: Sa Mateo 15:7-9, hinatulan ni Hesus ang mga Pariseo, at sinipi niya si Isaias: “Iginagalang ako ng bayang ito ng kanilang mga labi, ngunit malayo sa akin ang kanilang puso; walang kabuluhan ang pagsamba nila sa akin, na nagtuturo ng mga aral na utos ng mga tao” (ESV). Sa konteksto (Mateo 15:1-20), ang kanilang panlabas na pagsunod ay nagtatakip ng isang pusong naimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian, na nanganganib na mag-apostasiya.
 - Mga Bulaang Guro: Sinasabi sa Mateo 15:13-14, “Ang bawat halamang hindi itinanim ng aking Ama na nasa langit ay bubunutin. Pabayaang ninyo sila; sila’y mga bulag na tagaakay. At kung ang bulag ay

umaakay sa bulag, pareho silang mahuhulog sa hukay” (ESV). Ang mga bulaang guro, na hinihimok ng espiritu ng kamalian, ay nagtataguyod ng panlilinlang, na humahantong sa apostasiya (2 Corinto 11:4).

- Panawagan sa Tunay na Pagiging Disipulo: Sa Mateo 16:24-26, itinuro ni Hesus, “Kung ang sinuman ay ibig sumunod sa akin, ay tumanggi sa kanyang sarili, at pasanin ang kanyang krus, at sumunod sa akin. Sapagka’t ang sinumang magnanais magligtas ng kanyang buhay ay mawawalan nito; ngunit ang sinumang mawalan ng kanyang buhay dahil sa akin ay makakatagpo nito” (ESV). Ang panawagang ito sa pagsunod, na binibigyang kapangyarihan ng Espiritu ng Katotohanan, ay sumasalungat sa impluwensya ng espiritu ng kamalian.

9. Mga Talinghaga ng Kaharian at ang Kanilang Kaugnayan

Itinatampok ng mga talinghaga ni Hesus ang mga bunga ng pagtalikod sa pananampalataya, kadalasan dahil sa espiritu ng kamalian:

- Talinghaga ng Manghahasik (Mateo 13:1-23): Ang binhi sa mabatong lupa ay nahuhulog sa panahon ng mga pagsubok (Mateo 13:20-21), dahil sa kakulangan ng patnubay ng Espiritu ng Katotohanan.
- Ang Talinghaga ng Trigo at mga Mapanirang Damo (Mateo 13:24-30, 36-43): Ang mga huwad na mananam-palataya, na naimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian, ay hinatulan.
- Ang Talinghaga ng Sampung Dalaga (Mateo 25:1-13): Ang mga dalagang hindi handa, na kulang sa presensya ng Espiritu, ay hindi isinasama.
- Talinghaga ng mga Talento (Mateo 25:14-30): Ang hindi tapat na alipin, na tumanggi sa kapangyarihan ng Espiritu, ay pinalayas.

10. Yaong mga Hindi Papasok sa Kaharian

Tinutukoy ng Kasulatan ang mga hindi isinama, kadalasan dahil sa impluwensya ng diwa ng kamalian:

- Pahayag 21:8: “Ang mga duwag, ang mga hindi mananampalataya, ang mga kasuklam-suklam, ang mga mamamatay-tao, ang mga mapakiapid, ang mga mangkukulam, ang mga sumasamba sa diyus-diyosan, at ang lahat ng mga sinungaling, ang kanilang bahagi ay sa lawa ng nagliliyab na apoy at asupre” (ESV).
- Mateo 7:21-23: “Hindi lahat ng nagsasabi sa akin, ‘Panginoon, Panginoon,’ ay papasok sa kaharian ng langit, kundi ang gumagawa ng kalooban ng aking Ama” (ESV).
- 1 Corinto 6:9-10: “Hindi ang mga mapakiapid, ni ang mga sumasamba sa diyus-diyosan, ni ang mga mangan-galunya, ni ang mga lalaking gumagawa ng kapwa lalaki o babae, ni ang mga magnanakaw, ni ang mga sakim, ni ang mga lasenggo, ni ang mga mapagtungyaw, ni ang mga mandaraya ay hindi magmamana ng kaharian ng Diyos” (ESV).
- Mga Taga-Galacia 5:19-21: “Ngayon ay hayag ang mga gawa ng laman: pakikiapid, karumihan, kahalayan, pagsamba sa diyus-diyosan, pangkukulam, poot, pagtatalo, paninibugho, mga pag-aaway, mga pagkakabaha-bahagi, mga inggit, mga paglalasing, mga kalayawan, at mga katulad nito. Binabalaan ko kayo, tulad ng aking pagpapaalala noon sa inyo, na ang mga gumagawa ng mga bagay na ito ay hindi magmamana ng kaharian ng Diyos” (ESV).

11. Debate sa Teolohiya sa Walang Hanggang Seguridad: Pagsusuri at Kri-tika

Ang debate tungkol sa walang hanggang seguridad—ang doktrina na hindi maaaring mawala ng mga tunay na man-anampalataya ang kanilang kaligtasan—ay dapat maunawaan sa konteksto ng wastong pagtuturo at wastong pagsunod sa mga turo ni Hesus upang maiyon sa mga babala laban sa apostasiya. Ang maling paggamit ay maaaring magdulot ng pagiging kampante, na magpapahina sa mga babalang ito. Nililinaw ng pagsusuring ito ang konteksto ng

tupang nakikinig sa tinig ni Hesus” sa Juan 10:27-29, na nagbibigay-diin sa aktibong pagsunod, at ginagamit lamang ang Banal na Kasulatan, na napatunayan sa konteksto, upang lutasin ang mga tila hindi pagkakapare-pareho sa mga babala ng apostasiya.

Pangkalahatang-ideya

- Kahulugan at Pangako: Ang walang hanggang seguridad ay nagsasabi na ang mga tunay na naligtas ay iniingatan ng kapangyarihan ng Diyos. Sinasabi sa Juan 10:27-29, “Dinirinig ng aking mga tupa ang aking tinig, at sila’y nakikilala ko, at sila’y nagsisisunod sa akin. Sila’y binibigyan ko ng buhay na walang hanggan, at hindi sila malilipol kailanman, at walang sinuman ang makakaagaw sa kanila mula sa aking kamay. Ang aking Ama, na siyang nagbigay sa kanila sa akin, ay lalong dakila kaysa sa lahat, at walang sinuman ang makakaagaw sa kanila mula sa kamay ng Ama” (ESV). Dagdag pa ng Roma 8:38-39, “Kahit ang kamatayan o ang buhay... ay hindi makapaghihiwalay sa atin sa pag-ibig ng Diyos” (ESV). Tinitiyak sa Filipos 1:6, “Siya na nagpasimula ng mabuting gawa sa inyo ay siyang magpapaganap nito” (ESV).
- Konteksto ng Juan 10:27-29: Sa Juan 10:1-30, inihambing ni Hesus ang Kanyang tunay na mga tupa sa mga tumatanggi sa Kanya (halimbawa, ang mga Pariseo). Ang mga “tupa” na tumatanggap ng walang hanggang seguridad ay ang mga:
 - Pakinggan ang Kanyang Tinig: Ang Griyegong ἀκούω (akouō) ay nagpapahiwatig ng masusing pakikinig nang may layuning sumunod, gaya ng makikita sa Juan 8:47 (“Ang sinumang sa Diyos ay nakikinig sa mga salita ng Diyos,” ESV) at Juan 14:23 (“Kung ang sinuman ay umiibig sa akin, ay tutuparin niya ang aking salita,” ESV).
 - Sundan Siya: Ang Griyegong ἀκολουθέω (akoloutheō) ay nagpapahiwatig ng aktibo at patuloy na pagsunod, gaya ng nasa Mateo 16:24 (“Kung ang sinuman ay ibig sumunod sa akin, ay tumanggi sa kaniyang sarili, at pasanin ang kaniyang krus, at sumunod sa akin,” ESV). Kaya naman, ang walang hanggang seguridad ay naaangkop sa mga aktibong nakikinig at sumusunod kay Hesus, na nagbubunga ng bunga na naaayon sa tunay na pananampalataya (Mateo 7:16-20), na ginagabayan ng Espiritu ng Katotohanan.
- Mga Babala na Sumasalungat: Nagbabala ang Hebreo 6:4-6, “Imposible... sa kaso ng mga minsang naliwanagan... at saka tumalikod, na baguhin silang muli sa pagsisisi” (ESV). Sinasabi sa Hebreo 10:26-31, “Kung tayo’y patuloy na magkakasala nang sinasadya... wala nang natitirang hain para sa mga kasalanan” (ESV). Ipinahihiwatig nito na posible ang pagtalikod, na lumilikha ng isang maliwanag na tensyon, na kadalasang sinasamantala ng espiritu ng kamalian.

Paglutas ng Tensyon

Ang pangako ng walang hanggang seguridad sa Juan 10:27-29 ay naaangkop sa mga tunay na tupa ni Hesus—yaong mga nakikinig at sumusunod sa Kanya sa pamamagitan ng patuloy na pananampalataya at pagsunod, na binibigyang-kapangyarihan ng Espiritu ng Katotohanan. Ang mga babala ng apostasiya ay tumutukoy sa mga hindi nananatili kay Kristo, na nagpapakita na hindi sila tunay na Kanyang mga tupa, na kadalasang naiimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian. Mga pangunahing punto:

- Ang mga Tunay na Mananampalataya ay Nagtitiyaga: Itinuturo ng Juan 15:4-6, “Manatili kayo sa akin, at ako sa inyo... Kung ang sinuman ay hindi nananatili sa akin, siya ay itinatapon na parang sanga at nalalanta” (ESV). Ang pananatili ay nangangailangan ng pagsunod, na naaayon sa “pagsunod” sa Juan 10:27. Idinagdag pa ng Hebreo 3:14, “Tayo ay kabahagi ni Cristo, kung tunay ngang ating pinanghahawakang matibay ang ating orihinal na pagkakatiwala hanggang sa wakas” (ESV). Ang mga tunay na tupa ay nagpapakita ng pagtitiyaga, at ang Espiritu ng Diyos ang nagtatatak sa kanila (Efeso 1:13-14).
- Ang mga Tunay na Tupa ay Hindi Tunay na mga Tupa: Sinasabi sa 1 Juan 2:19, “Sila’y nangagsilabas sa atin, ngunit hindi sila sa atin; sapagkat kung sila’y sa atin, ay nanatili sana silang kasama natin” (ESV). Ang mga halimbawa tulad nina Judas (Mateo 26:14-16), Demas (2 Timoteo 4:10), at ang mga disipulo sa Juan 6:66 ay nagpapakita na ang mga tumalikod ay hindi nagpumilit sa pakikinig at pagsunod kay Hesus, na nagpapahiwatig na hindi sila tunay na Kanyang mga tupa, na kadalasang naaakit ng espiritu ng kamalian.
- Mga Babala na Hinihimok ang Katapatan: Ang Hebreo 6:4-6, 10:26-31, at 2 Pedro 2:20-22 (binabanggit ang Kawikaan 26:11) ay nagbabala laban sa mababaw na pananampalataya, hindi nagsisising kasalanan, o pagbabalik

sa dati (halimbawa, ang “pitong espiritu” sa Lucas 11:24-26). Hinihimok nito ang mga mananampalataya na iwasan ang pagiging kampante, gaya ng makikita sa 1 Corinto 10:12: “Ang sinumang nag-iisip na siya’y nakatayo ay mag-ingat na baka siya’y mabuwal” (ESV), at umasa sa Espiritu ng Katotohanan.

Kritika sa Maling Paglalapat

Ang maling paggamit ng walang hanggang seguridad sa mga taong may mababaw o maling pananampalataya (hal. Lucas 8:13; Judas 1:4) na naimpluwensyahan ng diwa ng kamalian ay nanganganib na magdulot ng pagiging kampante, na magpapahina sa mga babala laban sa apostasiya. Ang mga nagsasabing ligtas ngunit nabubuhay sa kasalanan hindi nagsisisi (1 Corinto 5:11) o pagkukunwari (Mateo 15:8) ay hindi nakakatugon sa pamantayan ng Juan 10:27—hindi nila pinakikinggan at sinusunod si Hesus. Ang Roma 6:1-2 ay tumututol, “Magpapatuloy ba tayo sa kasalanan upang managana ang biyaya? Huwag na huwag!” (ESV). Binibigyang-diin ng wastong pagtuturo na ang walang hanggang seguridad ay para sa mga nananatili kay Kristo, na nagbubunga (Mateo 7:16-20), at naaayon sa panawagan ni Hesus sa pagsunod (Mateo 16:24; Tito 2:11-12), na ginagabayan ng Espiritu ng Katotohanan.

12. Pag-asa at Pagpapanumbalik

Ang Kasulatan ay nag-aalok ng pag-asa:

- Ang Nais ng Diyos: 1 Timoteo 2:4: Nais ng Diyos na “maligtas ang lahat ng tao” (ESV). 2 Pedro 3:9: Hindi nais ng Diyos na ang sinuman ay mapahamak (ESV).
- Pagpapanumbalik: Lucas 15:11-32 (Alibugang Anak): Ang pagbabalik ng anak ay nagpapakita ng kahandaan ng Diyos na magpanumbalik. Juan 21:15-19 (Pedro): Ibinalik ni Hesus si Pedro pagkatapos ng kanyang pagtanggi. 2 Corinto 2:5-11 (Makasalanan sa Corinto): Hinimok ni Pablo ang kapatawaran upang maibalik ang nagsisising makasalanan.
- Pagtitiyaga: Juan 15:4-6: Ang pananatili kay Cristo ay nagsisiguro ng bunga. Hebreo 3:13: “Magpaalalahanan kayo sa isa’y isa araw-araw... upang walang sinuman sa inyo ang tumigas dahil sa daya ng kasalanan” (ESV). Judas 1:20-23: Ang pagpapatibay ng pananampalataya at nagpapakita ng awa ay tumutulong sa mga mananampalataya na magtiyaga sa pamamagitan ng Espiritu ng Katotohanan.

13. Karagdagang mga Pananaw

- Pagtalikod sa Katotohanan sa mga Huling Araw: Nagbabala ang 2 Tesalonica 2:3 tungkol sa laganap na pagtalikod sa pananampalataya bago dumating ang araw ng Panginoon, na naimpluwensyahan ng espiritu ng kamalian.
- Mga Bulaang Guro: Itinatampok sa 2 Pedro 2:1-3 at Judas 1:4 ang kanilang papel sa pagliligaw sa iba sa pamamagitan ng espiritu ng kamalian.
- Disiplina ng Simbahan: Binabalangkas sa Mateo 18:15-17 ang mga hakbang upang matugunan ang kasalanan, na pinoprotektahan ang kadalisan ng simbahan.
- Kontekstong Pangkasaysayan: Ang mga banta tulad ng mga Judaizer (Galacia 1:6-9) at Gnostisismo (1 Juan 2:18-19) ay nagbibigay-diin sa paglaganap ng apostasiya, na kadalasang nauugnay sa diwa ng kamalian.
- Mga Panggigipit sa Kultura: Ang pag-aangkop sa mga makamundong pinahahalagahan ay nanganganib na magapostasiya (Mga Taga-Roma 12:2).
- Papel ng Banal na Espiritu: Nagbabala ang Efeso 4:30 laban sa pagdadalamhati sa Espiritu ng Katotohanan, na siyang nagtatatak sa mga mananampalataya.
- Mga Karagdagang Babala:
 - Mga Taga-Colosas 2:8: Nagbabala laban sa pilosopiya at panlilinlang, na kadalasang pinalalaganap ng espiritu ng kamalian.
 - 2 Timoteo 2:18: Hinahatulan ang mga lumilihis sa katotohanan.

– Apocalipsis 3:5: Nangangako na ang mga magtatagumpay ay hindi mabubura ang kanilang mga pangalan, na nagbibigay-diin sa pagtitiis sa pamamagitan ng Espiritu ng Katotohanan.

- Mga Antikristo at Eskatolohiya: Ang paglitaw ng mga antikristo ay nauugnay sa mga huling panahon, gaya ng makikita sa 1 Juan 2:18 at 2 Tesalonica 2:3-4, na naglalarawan sa “taong tampalasan”; na sumasalungat sa Diyos. Binibigyang-diin ng koneksyon na ito ang pangangailangan para sa pag-unawa at katapatan habang lumalala ang apostasiya at panlilinlang bago ang pagbabalik ni Kristo.

14. Talahanayan ng Buod

Daanan	Tema	Pangunahing Pananaw
Jeremias 3:6-10	Ang Idolatriya ng Israel	Sama-samang pagtalikod sa pananampalataya dahil sa idolatriya.
1 Samuel 15:10-23	Ang Pagsuway ni Saul	Indibidwal na pagtalikod sa pananampalataya dahil sa kapalaluan.
Mateo 26:14-16 Hebreo 6:4-6, 10:26-31	Ang Pagtataksil ni Judas Pagtangi Pagkatapos ng Kaliwanagan	Pagtalikod sa pananampalataya na dulot ng kasakiman. Malubhang kahihinatnan ng pagtalikod.
1 Corinto 5:6-8, 11	Lebadura ng Kasalanan	Ang kasalanan, na naimpluwensyahan ng diwa ng kamalian, ay nakakasira, kaya’t nangangailangan ng pag-aalis.
Mateo 15:8, 23:27-28	Pagkukunwari	Natatakpan ng panlabas na katuwiran ang panloob na kasalanan, na hinihimok ng diwa ng kamalian.
Judas 1:4-13	Mga Bulaang Guro at mga Apostata	Mapanlinlang at mapapahamak, hinihimok ang pag-asa sa Espiritu ng Katotohanan.
Lucas 11:24-26	Pitong Espiritu	Ang hindi lubos na pagsisisi ay humahantong sa mas masahol na kalagayan sa ilalim ng diwa ng kamalian.
Mateo 13:1-23	Ang Talinghaga ng Manghahasik	Ang mababaw na pananampalataya ay humahantong sa pagtalikod kung wala ang Espiritu ng Katotohanan.
Pahayag 21:8	Pagbubukod mula sa Kaharian	Ang mga makasalanan na hindi nagsisisi ay pinagbawalang makapasok sa kaharian.
2 Pedro 2:20-22; Kawikaan 26:11	Pagbabalik sa Kasalanan	Ang pagbabalik sa dati ay nagpapalala sa kalagayan ng isang tao sa ilalim ng diwa ng pagkakamali.
1 Juan 2:19	Pagiging Miyembro ng Simbahan	Ang pagiging miyembro ng simbahan ay hindi pumipigil sa apostasiya kung wala ang Espiritu ng Katotohanan.
1 Juan 4:1-6	Espiritu ng Katotohanan laban sa Mali	Ang mga espiritung sumusubok ang siyang nagpapakita ng pagkakaiba ng patnubay ng Banal na Espiritu mula sa panlilinlang ng mga demonyo.
1 Juan 2:18-19, 4:1-6; 2 Juan 1:7	Mga Antikristo	Mga nagtatangi sa pagkakatawang-tao ni Cristo, mga manlilinlang sa loob ng simbahan, tanda ng mga huling araw.

15. Konklusyon

Ang apostasiya, na binibigyang kahulugan ng meshuvah at apostasia, ay kinabibilangan ng pagtalikod sa Diyos sa pamamagitan ng paghihimagsik, kapabayaan, o panlilinlang, na ipinakita nina Israel, Saul, Judas, at mga anticristo. Pinipigilan ng Espiritu ng Katotohanan (Banal na Espiritu) ang apostasiya sa pamamagitan ng pagpapahintulot sa pagpapahayag kay Hesus bilang Panginoon, pag-ayon sa katotohanan, maka-Diyos na bunga, at pagpapasakop sa Diyos, habang ang espiritu ng kamalian (mga impluwensya ng demonyo) ay nagtataguyod nito sa pamamagitan ng panlilinlang, mababaw na pananampalataya, at rebelyon. Kabilang sa mga katangian ng mga apostata ang pagkukunwari at pagiging madaling maapektuhan ng mga maling turo, tulad ng mga ipinapalaganap ng mga anticristo na tumatanggi sa

pagkakatawang-tao ni Kristo. Ang mga pag-uugaling tulad ng nasa 1 Corinto 5 ay kumikilos bilang nakakapinsalang lebadura, at ang pagiging nasa simbahan ay hindi pumipigil sa apostasiya, gaya ng nakikita sa mga anticristo (1 Juan 2:19). Ang “pitong espiritu” at ang asong bumabalik sa kanyang suka ay naglalarawan ng panganib ng pagbabalik sa dati, habang si Judas at mga talinghaga ng kaharian ay nagbabala tungkol sa paghatol. Pinalalala ng mga bulaang guro, kabilang ang mga anticristo, ang apostasiya sa pamamagitan ng pagtataguyod ng panlilinlang. Ang mga hindi nagsisising makasalanan ay hindi itinatapon sa kaharian ng Diyos, ngunit ang pagnanais ng Diyos na magsisi ay nag-aalok ng pag-asa. Ang walang hanggang seguridad, kapag nakaugat sa wastong turo at wastong pagsunod sa mga turo ni Hesus, ay nagpapatibay sa pagtitiyaga sa pamamagitan ng Espiritu ng Katotohanan, ngunit ang maling paggamit ay nanganganib sa pagiging kampante. Dapat subukin ng mga mananampalataya ang mga espiritu (1 Juan 4:1), manatili kay Cristo, at magtiwala sa tumutubos na pag-ibig ng Diyos, lalo na sa harap ng mga panlilinlang ng antikristo.